

Det kongelige kulturdepartement
Postboks 8030 Dep,
0030 Oslo

Dato: 23.03.2015
Deres ref.: 13/3043
Vår ref.: 2013/2960 BJOERNAR

Status – overtakelse og videre forvaltning av Universitetet i Oslos språksamlinger

Vi viser til tidligere korrespondanse, møter og telefonisk kontakt om ovennevnte. Status for saken er som følger:

Etter at Universitetet i Oslo (UiO) ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier (ILN) har gjennomført sonderingsmøter med ulike institusjoner og forlag om overtakelse av drift og forvaltning av UiOs språksamlinger, peker det seg ut to alternativ. Det ene, lansert av Nynorsk kultursentrum på vegne av den såkalte Ordboksgruppa, innebærer en egen driftsorganisasjon med 16-19 stillinger, med Universitetet i Bergen som det faglige tyngdepunktet. Dette alternativet ser ut til forutsette fullfinansiering fra/tilførsel av friske midler.

Det andre alternativet, som skisseres i detalj nedenfor, innebærer at Nasjonalbiblioteket tar ansvaret for digitalisering og tilgjengeliggjøring av samlingene, at forskning på disse ressursene utføres og finansieres av universiteter og høyskoler, at Språkrådet har ansvaret for de språkpolitiske forvaltningsoppgavene, og at produksjon og publisering av ordbøker legges til forlag. Sett bort fra en beskjedne styrking av ressursinnsatsen i Språkbanken ved Nasjonalbiblioteket forutsetter dette alternativet i liten utstrekning tilførsel av friske midler, siden alle impliserte institusjoner fortsetter med tilnærmet samme mandat som de har i dag, og ressursinnsatsen vil reguleres av etterspørsel fra og behov hos de enkelte brukerne av språksamlingene.

For begge alternativene vil Universitetet i Oslo kunne stille til rådighet omstillingsmidler i en overgangsperiode for å sikre en faglig forsvarlig overføring av samlingene til den institusjonen som overtar ansvaret for forvaltningen og driften av språksamlingene.

Bakgrunn

10. juni 2014 fattet styret ved ILN vedtak dette vedtaket:

Instituttstyret vedtar at ILN ikke skal ta ansvaret for videre forvaltning og drift av samlingene knytte til leksikografi og namnegransking etter at det pågående prosjektet Norsk Ordbok 2014 blir avslutta.

Universitetsdirektøren

Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 01
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

Instituttstyret gir instituttleiar fullmakt til – i samråd med HF og UiO sentralt – å kontakte aktuelle eksterne institusjonar for å informere om at ILN ikkje lenger tar på seg ansvaret for forvaltning og drift av samlingane i leksikografi og namnegransking, og oppmode til at det blir funne ei hensiktsmessig løysing for desse samlingane.

Dersom dette ikkje skulle føre fram, vil instituttet sørge for at samlingane blir deponerte på ein forsvarleg måte i samsvar med statlege retningslinjer og forskrifter.

I møte mellom Kulturdepartementet/Kunnskapsdepartementet og Universitetet i Oslo 24. oktober 2014 ble det enighet om at Universitetet så raskt som mulig gjennomfører sonderinger med aktuelle eksterne institusjoner for å finne en varig og faglig forsvarlig løsning og kommer tilbake til departementene i den grad det er nødvendig for å vurdere og evt. iverksette de alternative løsninger man kommer fram til. Departementene ba også om at det redegjøres for økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene.

Vurdering etter sonderingsmøtene

ILN har gjennomført følgende møter i denne saken:

- 14. november 2014 med Språkrådet.
- 25. november 2014 med Høgskulen i Volda og Nynorsk kultursentrum
- 18. desember 2014 med Universitetet i Bergen
- 12. januar 2015 med Nasjonalbiblioteket
- 14. januar 2015 med Kunnskapsforlaget
- 26. januar 2015 med Den norske Samlaget
- 12. februar 2015 med UiT Norges arktiske universitet.

I det følgende bygger vi både på innspill fra møtene, og på brev og notater som har vært offentliggjort i denne saken. Særlig Språkrådets brev til Kulturdepartementet datert 18.12.14, og uttalelsen “Om de vitenskapelige språksamlingene og behov for dokumentasjon for de språk som Norge har ansvar for”, vedtatt 24.11.14 av Språkrådets fagråd for normering og språkobservasjon, er relevante grunnlagsdokumenter. Det ses først på forslagene til organisering og dimensjonering, og oppsummerer kort de innspillene vi har fått i møtene med Nasjonalbiblioteket, Kunnskapsforlaget og UiT Norges arktiske universitet. Deretter vurderes finansieringen.

Forslag til organisering fra Nynorsk kultursentrum og ordboksgruppa

Nynorsk kultursentrum (NK) representerer i denne sammenhengen “alle større vitskapelege miljø i nordstikk”, i tillegg til Det Norske Samlaget og Venelaget Samlagsrota, flere steder omtalt som *Ordboksgruppa*.¹ NK foreslår i brev datert 27.11.14 samlingene som et nasjonalt fellesforetak forankret i § 1.4-4 i Universitets- og høgskoleloven. I forslaget blir Universitetet i Bergen pekt ut

¹ Brev fra Nynorsk kultursentrum til ILN ved instituttleder datert 19.2.15.

som den institusjonen som bør ta det overordnede driftsansvaret. Forslaget forutsetter videre at språksamlingene ved UiO flyttes til Bergen, og at samlinger lokalisert andre steder ikke flyttes, men blir digitalt integrerte i samlingene som blir lokalisert ved Universitetet i Bergen.

Nynorsk kultursentrum skisserer videre en driftsorganisasjon med 16-19 fast ansatte (i brevet datert 27.11.14 viser det laveste tallet til en samlet løsning lokalisert ved Universitetet i Bergen, det høyeste til en delt løsning mellom Høgskulen i Volda og Universitetet i Bergen.)

Universitetet i Bergen (UiB) har i etterkant av møtet 18.12.14 sendt et notat til instituttleder ved ILN som både skisserer institusjonens fagpolitiske og vitenskapelige interesse i saken, og hvilke reelle muligheter institusjonen har for å ivareta samlingene på en faglig forsvarlig måte. Med henvisning til forslaget fra NK uttrykker UiB interesse for å overta Oslo-samlingene, og la dem gå inn i en ny § 1.4-4-organisasjon. Samlingene lokalisert i Bergen vil da kunne danne en "klynge" med det lokale fagmiljøet i språkvitenskap, samtidig som det inngår i et større nasjonalt nettverk av språksamlinger. Andre mulige samarbeidspartnere som nevnes i notatet fra UiB er arkivmiljøet ved Universitetsbiblioteket i Bergen og det språkteknologiske miljøet ved UniResearch.

Språkrådets forslag

Språkrådet har i sitt notat (av 3. mars 2014) om en samlet norsk ordbokspolitikk foreslått å samle ansvaret for språksamlingene i et eget dokumentasjonssenter for norsk språk, fortrinnsvis knyttet til et universitet. Språkrådets fagråd for normering og språkdokumentasjon slår i tråd med dette fast at språksamlingene som i dag ligger ved UiO bør holdes samlet i en ny organisasjonsform, og spesifiserer et minimumsbehov på 20 ansatte for å ivareta de oppgavene som er knyttet til samlingene.

Språkrådet (i notatet av 18.12.14) har videre sagt seg villige til å overta eneansvaret for Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Norsk ordbank, når ILN sier fra seg ansvaret.

Innspill fra Nasjonalbiblioteket, Kunnskapsforlaget Samlaget og UiT

Nasjonalbiblioteket gav i møtet med ILN uttrykk for at forskning på språksamlingene bør foregå på institusjoner i UH-sektoren, men at samarbeid med slike institusjoner vil være i tråd med Nasjonalbibliotekets rolle som nasjonal forskningsinfrastrukturinstitusjon. I et slikt samarbeid vil Nasjonalbibliotekets bidrag kunne være drift, vedlikehold og utvikling av språksamlingene som en del av en utvidet språkbanktjeneste. Språkbanken tilbyr allerede i dag digitale språkressurser til forskning og språkteknologisk utvikling, og disse ressursene er fritt tilgjengelige på nett. Nasjonalbiblioteket har også utstrakt erfaring med samarbeidsprosjekter av denne art, sist men ikke minst i det store NFR-finansierte prosjektet *Language structure made accessible*, som er lokalisert ved ILN.

Nasjonalbibliotekets ledelse ga uttrykk for at dette ikke var noe de kunne gjøre med nåværende ressurser. De kunne ikke på det daværende tidspunkt angi hvilke personmessige ressursbehov

som måtte dekkes ved en eventuell overtakelse av drifts- og forvaltningsansvar for språksamlingene, men det ble antydnet at behovene ikke ville overstige de personalressursene som i dag er knyttet til forvaltning og drift av samlingene ved ILN (seks 50% stillinger, når forskningstiden i stillingene er trukket fra). En helt nødvendig forutsetning for at Nasjonalbiblioteket konkret skal kunne vurdere overtakelse av språksamlingene, er at det på forhånd er avklart mellom ILN og de berørte departementene at det ikke foreligger realistiske løsningsalternativ i UH-sektoren, og at denne løsningen er ønsket av departementene

Kunnskapsforlaget er primært interessert i å drive arbeidet med en digital utgave av *Norsk ordbok* videre, men har også synspunkter på framtida for Ordbanken, *Nynorskordboka* og *Bokmålsordboka*. Videre har forlaget i brev til Kulturdepartementet skissert en modell for videre arbeid med *Norsk ordbok* der det er spesifisert et konkret finansieringsbehov.

Det norske samlagets rolle ble diskutert på sonderingsmøtet, og presisert i brevet fra Nynorsk kultursentrum til instituttleder ved ILN 19.2.15. Samlaget har stått som utgiver både for *Norsk ordbok* og *Nynorskordboka*, og Ordboksgruppa ser det som naturlig at forlaget blir med “vidare i ei aktiv forleggjarrolle”.

UiT - Norges arktiske universitet v/ Institutt for språkvitenskap (IS) ga uttrykk for at det er viktig at samlingene videreføres og at miljøet er interessert i å delta i den videre prosessen. UiT/IS er først og fremst opptatt av det som finnes av materiale fra nordnorske dialekter, samisk og kvensk i samlingene. Ettersom stillingssituasjonen ved IS er meget prekær, er det ikke mulig å se for seg at UiT kan bidra med substansielle ressurser i fremtidig drift og videreutvikling av samlingene. UiT stiller seg imidlertid meget positiv til og ønsker å delta i et samarbeid på tvers av institusjoner for å sikre språksamlingenes fremtid, dersom nødvendig finansiering skulle komme på plass

Finansiering

Driftsorganisasjonen skissert i notatet fra Nynorsk kultursentrum opererer med en bemanning på mellom 16,9 og 18,5 ansatte. Det går ikke tydelig fram av skissen hvordan dette er tenkt finansiert (ut over at det forutsettes en sikker og langsiktig finansiering “uavhengig av dei ordningane i den statlege marknadsøkonomien som finansiering av universitet og høgskular utgjer”).² Siden forslaget til driftsorganisasjon ikke spesifiserer ressursbruk fra de ulike institusjonene som er nevnt i forslaget, er det grunn til å regne med at det forutsettes tilførsel av friske midler.

Dette understøttes også av brevet fra UiB til ILN, der det gis uttrykk for at en ny driftsorganisasjon forutsetter «utviding av rammene for fakultetet» Omprioritering av eksisterende ressurser blir ikke sett som et alternativ. De understreker at det å overta ansvaret for språksamlingene lokalisert i Oslo ikke må gå ut over eksisterende virksomhet ved UiB. De beskriver situasjonen slik: “[...] verken fakultet eller institutt [har] pr. i dag [...] rom for å ta drifta av dei overtekne språksamlingane inn på fastlønsbudsjettet”, og fremholder videre at tilførsel av stillinger som kan

² Brev fra Nynorsk kultursentrum til Kulturdepartementet 29.1.15

forvalte disse fagområdene er avhengig av bemanningsplanen ved Det humanistiske fakultet ved UiB. Ny bemanningsplan 2015-2019 ventes vedtatt i juni 2015. Da vil det være klarere hvor mye Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier kan sette inn av ressurser på å forvalte språksamlinger. Som de skriver: "Eit positivt resultat vil styrkja grunnlaget for å ta mot ein ny organisasjon monaleg."

Oppsummering

Forslagene til dimensjonering fra Nynorsk kultursentrum/Ordboksgruppa og Språkrådet forutsetter at det tilføres midler til minst 16,9 faste stillinger. Den alternative løsningen, som er skissert innledningsvis, vil med forbehold og svært anslagsvis kreve en tilførsel av friske ressurser tilsvarende tre årsverk årlig (seks 50 % stillinger). Dette alternativet forutsetter ikke en egen driftsorganisasjon, og bygger dessuten på den allerede eksisterende arbeidsdelingen mellom Kulturdepartementet (ved Nasjonalbiblioteket og Språkrådet) og Kunnskapsdepartementet (med ansvar for universiteter og høyskoler), i tillegg til at den forutsetter at produksjon av ordbøker legges til forlag i stedet for til universiteter, noe som vil bidra til å spisse universitetene som forsknings- og undervisningsinstitusjoner.

Institutt for lingvistiske og nordiske studiers forslag til alternativ organisering

For å kunne etablere en varig, hensiktsmessig og faglig forsvarlig forvaltning av samlingene, er det to grunnleggende spørsmål som må besvares. Det første er hvilke nåværende behov disse ressursene skal dekke. Sonderingsmøtene, brev i saken og ulike medieutspill de siste månedene har avdekket følgende behov:

- Dokumentasjon av immateriell kulturarv
- Forskning og undervisning
- Forvaltning av rettskrivning og stedsnavn
- Ordboksproduksjon
- Offentlig og næringsrettet språkteknologisk utviklingsarbeid

Det andre spørsmålet er hvordan disse behovene kan dekkes på en faglig forsvarlig og mest mulig kostnadseffektiv måte. For både faktisk bruk i dag og mulig fremtidig bruk, er det et sentralt faglig krav at samlingene gjøres allment digitalt tilgjengelige for de ulike formålene som er nevnt over. Av de institusjonene ILN har gjennomført møter med, fremstår Nasjonalbiblioteket som den institusjonen som i dag har lengst erfaring med og størst kompetanse på digitalisering, tilgjengeliggjøring og rettighetsforvaltning. Dersom Nasjonalbiblioteket ved Språkbanken skulle få hovedansvaret for drift og forvaltning av språksamlingene vil det også være helt i tråd med stortingsmelding 35, *Mål og mening – ein heilskapleg norsk språkpolitikk* (2008).

I en slik løsning vil samlingene være tilgjengelige for institusjoner i UH-sektoren til forsknings- og undervisningsformål. Tilsvarende vil samlingene være tilgjengelige for forlag som ønsker å benytte samlingene til utvikling og vedlikehold av ordbøker. Videre vil Språkrådet gjennom Nasjonalbiblioteket ha tilgang til samlingene til sine forvaltningsformål, og endelig vil disse

ressursene gjennom denne modellen kunne utnyttes til næringsrettet språkteknologisk utvikling. Det vil da være interessentene som styrer og dimensjonerer bruken av samlingene, og som gjennom bilaterale avtaler med Språkbanken finansierer vedlikehold og utvikling i samsvar med egne behov innenfor egne rammer og budsjetter.

En slik organisatorisk modell forutsetter ikke noen separat driftsorganisasjon, men vil bygge på eksisterende institusjoner som ligger under både Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Uavhengig av hvilken modell som velges vil UiO kunne stille til rådighet omstillingsmidler i en overgangsperiode for å sikre overføring av samlingene til den institusjonen departementene finner mest formålstjenlig.

På bakgrunn av ovennevnte, mener vi det vil være formålstjenlig at det raskt avholdes et møte mellom Kulturdepartementet, Kunnskapsdepartementet og UiO for å finne frem til en løsning i denne saken.

Med hilsen

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Bjørnar Vold-Sarnes
spesialrådgiver

Kopi: Kunnskapsdepartementet
Det humanistiske fakultet
ILN

Saksbehandler:

Bjørnar Vold-Sarnes

+4722856302, bjornar.vold-sarnes@admin.uio.no